

HÖGSKOLAN FÖR LÄRANDE
OCH KOMMUNIKATION
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Förskolegården

en plats för lek och lärande

**En studie om hur förskollärare använder utemiljön
som verktyg för barns lek och lärande**

Veronica Andersson

Charlott Elfström

Birgitta Svensson

Examensarbete 15 hp
Inom Lärande

Lärarytbildningen
Höstterminen 2011

Handledare
Josefine Rostedt

Examinator
Ann-Katrin Swärd

SAMMANFATTNING

Veronica Andersson, Charlott Elfström, Birgitta Svensson

Förskolegården en plats för lek och lärande

En studie om hur förskollärare använder utemiljön som verktyg för barns lek och lärande

Preschool yard a place for play and learning

A study about how preschool teachers use the outdoor environment as a tool for children's play and learning

Antal sidor: 25

I Läroplanen för förskolan (Lpfö-98) kan vi läsa att "utomhusvistelsen bör ge möjlighet till lek och andra aktiviteter både i planerad miljö och i naturmiljö" (Skolverket, 1998/2010, s. 7). Syftet med studien är att undersöka hur nio förskollärare i södra Sverige uttrycker att de använder sig av förskolegården i den dagliga verksamheten och vilken betydelse utemiljön har för barnens lek och lärande.

Våra frågeställningar är följande:

- Hur använder förskollärarna förskolegården i den dagliga verksamheten?
- Hur tar förskollärarna tillvara på barnens intresse på förskolegården?
- Hur ser förskollärarna på sin delaktighet i mötet med barnen?

Resultatet visar att samtliga förskollärare i studien anser att det sociala samspelet är viktigt. Flera av förskollärarna uttrycker att deras lyhördhet och engagemang är av stor betydelse i barnens lek. Samtliga betonar vikten av gårdens utformning, att den ska erbjuda barnen en varierad miljö med föränderligt material. Intervjuerna har varit kvalitativa och har utförts med nio förskollärare i tre olika kommuner i södra Sverige. I diskussionen reflekteras det kring hur förskollärarna ser på sin gård som ett pedagogiskt verktyg men också hur förskollärarna ser på sin roll i arbetet med barnen.

Sökord: Utelek, medforskande, lärande, förskollärarens roll, förskollärarens kompetens, miljö

Postadress	Gatuadress	Telefon	Fax
Högskolan för lärande och kommunikation (HLK)	Gjuterigatan 5	036-101000	036162585

Box 1026
551 11 JÖNKÖPING

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
1 Bakgrund.....	2
1.1 Lek och lärande ur ett sociokulturellt perspektiv.....	2
1.2 Vad innebär lek?.....	3
1.3 Vad lär sig barn genom lek?.....	4
1.3.1 Lekens grunder.....	6
1.4 Rum för utelek.....	6
1.5 Förskollärarens roll.....	8
1.6 Förskollärarens kompetens.....	9
2 Syfte.....	11
3 Metod.....	12
3.1 Urval.....	12
3.1.1 Beskrivning av förskolorna.....	12
3.2 Etiska ställningstaganden.....	13
3.3 Genomförande.....	13
3.4 Validitet och reliabilitet.....	14
3.5 Analys.....	14
4 Resultat.....	15
4.1 Utemiljön – en social lärmiljö.....	15
4.1.1 Förskola A.....	15
4.1.2 Förskola B.....	16
4.1.3 Förskola C.....	16
4.2 Miljöns utformning för barns lärande i leken.....	16
4.2.1 Förskola A.....	17
4.2.2 Förskola B.....	17
4.2.3 Förskola C.....	18
4.3 Pedagogens roll i barns lek på gården.....	19

4.3.1	Förskola A.....	19
4.3.2	Förskola B.....	19
4.3.3	Förskola C.....	20
5	Diskussion.....	21
5.1	Metoddiskussion.....	21
5.2	Resultatdiskussion.....	21
5.3	Förslag till vidare forskning.....	25
5.3.1	Slutord.....	25
6	Referenser.....	26
Bilaga 1		

Inledning

Agnes 5 år kommer farande på sin trehjulning och ropar glatt – Fröken kan du vara polis!? Javisst, säger jag och kliver ut i körbanan och viftar in henne till väggkanten som en riktig polis. Jag ber att få se hennes körkort och jag läser högt – Agnes Karlsson, jag tittar frågande på henne och jag hinner inte ställa frågan om namnet stämmer innan hon med tändrande ögon nickar. Medpassageraren räcker snällt fram sitt körkort med allvarsam min och jag kontrollerar även detta och talar om att allt är till belåtenhet. Jag går runt fordonet och kollar däcken, jag trycker på gasen och det höga ljudet av en V8 motor når våra öron, flickorna tittar först på mig och sedan på varandra och börjar sedan fnittra, jag fortsätter att kontrollera bromsen som fungerar perfekt och tutan är hög och gäll. Allt fungerar perfekt och jag lyfter på min polishatt och önskar flickorna en fortsatt trevlig resa. Agnes och Molly cyklar glatt iväg.

Björklid (2005) skriver att barn kliver in i leken utan någon som helst tanke på att lära sig något, men för oss som står bakom denna uppsats har leken på förskolegården en helt annan betydelse. För oss är leken en av många inkörsportar som finns till lärande. I uteleken på våra förskolegårdar har både vi och barnen oändligt med möjligheter. Det handlar om att se barnen och framför allt ha rätt förhållningssätt till varför leken på våra förskolegårdar är så viktig och vad den ger barnen ur ett lärandeperspektiv.

I Läroplanen för förskolan, Lpfö-98, står det om vårt uppdrag när det gäller lek, utveckling och lärande. Vidare beskrivs det hur leken ska prägla förskolan för att främja barns utveckling och lärande (Skolverket, 1998/2010).

Under våra verksamma år har vi stött på barn som inte känner sig bekväma i lek utomhus. Barn som inte vet hur de ska ta kontakt när en lek rör sig över större ytor. Barn som helt enkelt inte tycker om att vistas ute, eftersom de kanske aldrig fått möjlighet att uppleva allt det roliga och spontana som sker i utelek. Vi har också de barn som hellre är ute än inne. Barn som kanske upplever uteleken på gården som ett frirum, där de kan få leva ut med hela sitt känsleregister. Vi har många barn på våra förskolor, alla med olika uppfattningar och upplevelser av sin omvärld.

Målet med vår studie är att utifrån ovanstående tankar, ta reda på hur förskollärare använder förskolegården i den dagliga verksamheten, samt hur de ser på sin egen yrkesroll i mötet med barnen. Granberg (2007) skriver att utomhusleken ska erbjuda barnen en plats där de kan utforska med alla sina sinnen, där förskolläraren har en viktig roll i att vara delaktiga i barnens lek, för att skapa en lustfylld och inspirerande utevistelse för alla barn.

1 Bakgrund

Detta avsnitt inleds med vad lek och lärande är ur ett sociokulturellt perspektiv. Vidare belyses definitionen av lek och lärande. Avsnittet lyfter också vad barn lär genom lek samt lekens grunder. Vidare nämns rum för utelek där även forskning ingår. Som avslut behandlas förskollärarens roll och kompetens.

Mycket av den behandlade litteraturen tar upp leken och lärandet ur ett allmänt perspektiv. Det vill säga, ibland står det inte uttryckligen att en lek eller ett lärande specifikt äger rum inne och/eller ute. Vi har ändå ansett att det insamlade materialet varit relevant för vår studie eftersom det enligt vår åsikt kunnat kopplas till såväl inne- som uteverksamhet.

I litteraturen används ordet pedagog som ett samlingsnamn för barnskötare, förskollärare och lärare. Eftersom våra intervjupersoner är förskollärare har vi valt att använda oss av förskollärare genomgående i hela texten.

1.1 Lek och lärande ur ett sociokulturellt perspektiv

Enligt Vygotskij (1995) är det i lek med andra som barn utvecklas och lär. Han ansåg att barn skapar sig en så kallad utvecklingszon, som han beskrev som ett område mellan det barnet redan kan och det barnet lär sig genom sin kreativa förmåga, erfarenheter och upplevelser. Vygotskij ansåg att fantasin har en stor betydelse eftersom den underlättar för barnen att förstå verkligheten. I sina teorier utgick Vygotskij från att lärandet ska följa barnets utvecklingsnivå och vara styrd mot kommande utveckling för att vara effektiv. Barn måste utmanas för att inte bli uttråkade. Enligt Vygotskij ska lärandet i förskolan planeras genom lek och leken ska utgå från verklighetsbaserade, nyanserade och växlande upplevelser i leken.

Enligt Vygotskij (1995) är det erfarenheter som ligger till grund för lärandet. Han menade vidare att kunskap konstrueras både inom och utanför människan, i samspel med andra. Vygotskij uttryckte att lärandet sker i en social verksamhet, där barnet utvecklar sina kunskaper i interaktion med människorna i deras omgivning. På detta sätt får barnen hjälp med att tolka sin omvärld. Vygotskij kallade detta för ett kollektivt reflekterande eftersom barnen får sin lärdom genom att imitera människorna i sin omgivning och på så vis får barnen bearbeta sina kunskaper i tanken men också i praktiken (a.a). Säljö (2010) skriver om ytterligare ett steg, den så kallade förvärvade kunskapen. Ovanstående uppfattningar kring lärandet belyser vilken stor betydelse de sociala-, kulturella- och språkliga sammanhangen har i barns lärande. Vygotskij menade att barns lärande sker i en viss ordning beroende på vilken ålder barnet är i, men han hävdade också att barn kan nå nästa utvecklingszon tidigare genom att få kunskap av någon som redan har den kunskap som barnet ännu inte uppnått. I det sociokulturella perspektivet är det av stor vikt att ta tillvara på kunskaper som ens medmänniskor har och som de själv ännu inte uppnått, detta för att ta sig vidare i sin utveckling. I detta perspektiv har även språket en stor betydelse för lärandet. Genom språket lär vi oss inte bara om oss själva utan också om andra och vår omvärld. Vygotskij menade att språk och kommunikation är nyckeln till lärandet i en social verksamhet.

1.2 Vad innebär lek?

Lekforskningen har utvecklat olika teorier kring **hur** barn leker men också **vad** de leker. Teorierna utgår från vilken betydelse leken har för barns fysiska och psykiska utveckling, samt för tänkandet och lärandet och hur leken på ett gynnsamt sätt används i det pedagogiska arbetet (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2006).

Forskaren och professorn Ulf Jansson (2000) menar att låtsasverksamhet är en sammanfattande beskrivning av barns lek. Lustaspekten lyfts fram som något viktigt, vilket innebär att barn leker för att det är roligt. Barn leker inte för att nå andra mål i leken utan leken har en egen mening och bygger på improvisation (a.a). En annan betydelsefull del i barns lärande är enligt Björklid (2005) leken och lekfullheten. Hon menar att det praktiskt taget är omöjligt att skilja lek från lärande hos barn, eftersom det är genom leken som barn erövrar sin omvärld.

Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) skriver att alla vet hur det känns att leka, men att det är svårt att enas om en definition av lek. Detta beror på att leken kan ses ur så många olika perspektiv. Vad lek **är** ses som betydligt lättare att uttala sig om. Lek handlar om att barn får utforska sin fysiska omvärld, såväl inne som ute och där barnen sedan successivt kan väva in det upplevda i sin rollek. Där får barnen möjlighet att använda sig av språket, kroppen och material som hjälper dem i att levandegöra sina erfarenheter. Det är i leken och tillsammans med sina kamrater som barnen får hjälp med att vidareutvecklas inom de områden som de redan är väl insatta i. De får träna turtagning, öva självkontroll och träna på att samverka med andra. Genom att barnen upprepade gånger får pröva sig fram i sin lek, stärks barnens emotionella utveckling (a.a).

Smidt (2010) skriver också om definitionen lek. Hon menar att beroende på om vi är förskollärare eller personer som inte jobbar inom barnomsorgen så beskriver vi lek på olika sätt. En person som inte arbetar med barn skulle enligt Smidt beskriva leken som något nöjsamt, roligt och lättsamt. Som förskollärare skulle leken beskrivas på ett mer vetenskapligt sätt och få ordbeskrivelser som självvald, riskfri och engagerande. Smidt skriver vidare att leken har åtta så kallade basdefinitioner:

1. Barnen leker det de själva vill utifrån sina egna intressen och leken är därmed äkta eftersom den anses vara självvald. När barnen blir ombudda att gå till en specifik lek miljö då är det inte lek.
2. Om leken inte riktigt blir som barnen tänkt sig så spelar det ingen roll eftersom de helt enkelt bara ändrar sina planer i leken eftersom det är de själva som bestämmer innehållet. I denna definition finns det således ingen risk för misslyckande, leken är riskfri.
3. Barnen har själva valt att träda in i en lek och leken kan fortgå i allt från en kort stund till flera veckor. Leken kan äga rum såväl enskilt som i grupp. Smidt menar också att leken i denna

definition ofta innehåller en fantasivärld där barnen använder sig av tecken och symboler som har betydelse i deras lek.

4. När Smidt skriver om definition fyra till och med sex av leken utgår hon från sin tolkning av Vygotskijs syn på lek. I denna definition är interaktion med andra en del av leken. I vissa fall sker leken enskilt men barnet utgår ändå från erfarenheter de upplevt med andra.
5. Barnen använder sig av kulturella redskap i leken i form av tecken och symboler. De använder också leksaker och språket.
6. Leken känslomässigt laddad. Barnen uttrycker rädsla, vrede och glädje på ett tryggt sätt i leken eftersom de själva kan kontrollera den.
7. Barnen skapar regler i sin lek där en sak ofta får en helt annan innebörd.
8. Barnen går ”från rolleken, där de har tagit till sig reglerna för de valda rollerna, till spel som domineras av regler, men där låtsaslek fortfarande är möjligt. Leken är minnet i auktion” (Smidt, 2010, s. 158).

Den holländske historikern Huizinga (1872-1945) verk gavs ut på svenska på 1940-talet med titeln **Den lekande människan**¹ och finns nu tillgänglig på nytt i Natur och kulturs serie av psykologiklassiker. Huizingas definierar leken enligt följande:

Lek är en frivillig handling eller sysselsättning som förrättas inom vissa fastställda gränser i tid och rum i enlighet med frivilligt accepterade men obetvingat gällande regler; den är sitt eget ändamål och åtföljes av en känsla av spänning och glädje och medvetandet av något som är annorlunda än det vanliga livet (Gustafsson Chorell, 2009).

1.3 Vad lär sig barn genom lek?

Genom leken lär sig barn att förstå sig själva men också sin omvärld. Leken skapar närhet och barnen kommer i kontakt med sina egna och kamraternas känslor, vilket leder till att de utvecklar sin sociala förmåga. I lek och i kontakt med andra tränar barnen också sin intellektuella förmåga, genom att få upptäcka, utforska och experimentera, vilket i sin tur stimulerar språket. Sin motoriska färdighet tränar barnen upp via rörelser, där de också får möjlighet att använda alla sina sinnen. Allt vi vill att barnen ska lära sig kan de ta in genom att leka (Niss & Söderström, 2006). Pramling Samuelsson och Sheridan (2006) skriver att leken stimulerar fantasin och kreativiteten och på detta sätt lär sig barnen att tolka men också **känna** sin omgivnings sinnestillstånd. Barnen lär sig att uppfatta omgivningens intentioner i leken, de förhandlar och använder olika strategier för att nå sina mål i leken (a.a).

¹ Vetenskaplig uppsats där Huizingas analyserat lekens innehåll.

I Läroplanen för förskolan står det hur viktigt det är med barnens lek när det kommer till utveckling och lärande. Johansson (2005) menar att utomhusleken skiljer sig från inomhusleken på så sätt att utomhusleken är föränderlig. I uteleken får barnen till exempel uppleva vädrets skiftningar vilket kan skapa andra förutsättningar men också möjligheter mot vad barnen har inomhus. Utomhusleken främjar barnens sinnen men också dess motorik vilket leder till att barnen utvecklar sin begreppsbyggnad (a.a).

Claesdotter (2008) skriver om fascinationen kring naturvetenskap och att den handlar om allt omkring oss men också om allt inom oss. ”Egentligen går allt som berör människor att härleda till naturvetenskap” (Claesdotter, 2008, s. 31). Hon betonar vidare att i naturvetenskap ingår även fysik, kemi och biologi.

För mig är det svårt att se hur barnen i förskolan ska kunna utveckla förståelse för sig själva och omvärlden utan att samtidigt lära sig grunderna i naturvetenskap. De tar in sin omvärld med alla sinnen, utforskar sin omgivning med det som finns till hands och lär sig ständigt av allt som händer och sker runtomkring (Claesdotter, 2008, s. 31).

Björklund (2008) skriver om matematiken som ett socialt och kulturellt redskap, men att det är viktigt att detta redskap används på rätt sätt. Det handlar om att barn och personal måste ha en likvärdig syn på innebörden av olika begrepp, symboler och matematiska principer. Med detta menar Björklund att de vuxnas perspektiv många gånger är ett helt annat än barnens och därför måste den vuxne vara medveten om hur den förmedlar begrepp så att barnen förstår. Barn kan ta en helt annan utgångspunkt än vad den vuxne gör och därför är inte en gemensam förståelse självklar om inte hänsyn tagits till den andras perspektiv. Björklund menar att ”Matematiken är ett redskap som under lång tid utvecklats i syfte att underlätta det dagliga sociala livet. Symboler och räknesätt omfattar förståelse och färdigheter som barn förväntas tillägna sig under sin uppväxt och även kunna använda i vardagen” (s. 21). De matematiska begreppen och symbolerna kan hjälpa barnen i sitt samspel och i kommunikationen med andra (a.a).

Lillemyr (2002) skriver att lärande handlar om kunskaper, färdigheter och yttre beteende. Men lärande sker också inifrån genom att barnen får skapa sig olika uppfattningar kring hur de kan känna, uppleva och tycka (a.a). Enligt Piaget² (1896-1980) handlar lärande om att nya erfarenheter anpassas (assimileras) till tidigare upplevelser och händelser. När det barnet upplever skiljer sig från det barnet redan kan eller vet, anpassas (ackommoderas) barnets tidigare erfarenhet till den nya situationen. Interaktionen och ambitionen att nå balans mellan assimilation och ackommodation är den process som gör att barnen lär. ”Det är alltså av stor betydelse att dels känna igen något i en ny situation och koppla det till sina tidigare erfarenheter, dels ta till sig den nya situationen och på så sätt utöka sin erfarenhetsbas och förståelse av det upplevda” (Björklund, 2008, s. 36). Säljö (2010) definierar människan som läroaktig. Vi lär i sociala situationer genom vår förmåga att ta tillvara på våra erfarenheter och använda dem i sammanhang längre fram. Lärandet sker både individuellt och kollektivt, därför spelar vår kulturella situation en stor roll

² Schweizisk utvecklingspsykolog och pedagog

eftersom den ligger till grund för på vilket sätt vi lär och vilka kunskaper vi får ta del av. I ett sociokulturellt samhälle kan vi inte undvika lärande, så frågan blir därför; i vilka situationer lär vi oss och vad? (a.a).

1.3.1 Lekens grunder

Att få leka är viktigt och för att kunna bevara en lek måste lekens grunder; turtagning, samförstånd och ömsesidighet behärskas av barnen. Samförstånd innebär att samtliga barn i en lek måste vara införstådda med **vad** de leker och **att** de leker. Ömsesidigheten handlar om att barnens idéer och handlingar i leken ska vara på en jämlik nivå oavsett ålder eller styrka. Turtagande innebär att barnen vet och kan acceptera att initiativtagandet och bestämmanderätten alterneras mellan deltagarna (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2006). Ellneby (2011) skriver att lekkamrater är ett krav för att barn ska kunna uppnå dessa tre grundregler. För de barn som har svårigheter med att ta sig in i leken menar Ellneby att leken med den vuxna är av stor betydelse. För dessa barn blir leken med en vuxen en grundsten för att barnet så småningom ska kunna träda in i leken med sina kompisar (a.a). Niss och Söderström (2006) menar att redan som småbarn leker föräldrarna med barnets fötter, tår och händer, de skrattar, gosar och skojar med sina barn. Genom detta skapar vi förutsättningar för barnens lust att leka. Med detta som utgångspunkt blir förskolans arbetsuppgift enligt Niss och Söderström att vidareutveckla barnens lekförmåga eftersom barn måste lära sig att leka. Med detta menar de att lika självklart som det är att vi måste prata med barnen för att deras språk ska utvecklas, lika självklart är det att vi måste leka med barnet för att leken ska kunna vidareutvecklas. Det är genom samspel med andra barn och med vuxna som grunden läggs för barnets lekförmåga. Här krävs enligt Niss och Söderström en medvetenhet om hur barn lär sig leka men också vilka förutsättningarna är för lek. Barns rätt till lek anses så väsentlig att det har skrivits in i FN:s barnkonvention under paragraf 31 (Utbildningsdepartementet, 2003).

1.4 Rum för utelek

Enligt Norén-Björn, Mårtensson och Andersson (1993) är olika rum för utelek viktigt. Rummen ska erbjuda allt från stafflier till plats för utesamling. Westerlund (2007) betonar också vikten av att skapa rum som erbjuder olika aktiviteter ute på gården. Men hon anser att föremålen bör vara av sådant slag att barnen själva måste fantisera kring vad de kan göra med dem (a.a).

Westerlund (2007) menar vidare att vi som förskollärare ska se den icke tillrättlagda gården som en inspirationskälla för barnen och att de därför bör få vara med och bestämma över utbudet både när det gäller lekmiljöer och lekredskap. Olsson (2002) framhåller att gården är ett redskap som ska användas i det dagliga pedagogiska arbetet och att den därför bör anpassas efter barnens lärande. Även Westerlund (2007) betonar att gården ska ses som ett läromedel där barnen skaffar sig erfarenheter.

Granberg (2007) skriver att det ofta finns gungor, rutschkana och klätterställning på våra förskolegårdar och att dessa är viktiga för barnets motoriska utveckling. För att uppmuntra barn till att leka rollekar, konstruktionslekar och rörelselekar behövs även ett inspirerande material som främjar denna typ av lek

och det ska därför finnas tillgängligt så att barnet själv kan hämta det. Det är viktigt att ge barnet tid för att leka och framförallt att låta dem leka färdigt. Även Ellneby (2011) menar att en inspirerande förskolegård är mycket viktigt och hon anser att många av dagens gårdar är tråkiga. Hon hävdar att det inte kostar mer att skapa en inspirerande och spännande förskolegård jämfört med kostnaden för dagens stereotypa gårdar med fastgjutna gunghästar, rutschkanor och sandlådor. Naturligtvis är sandlådor och gungor något som bör finnas, men det behövs mer fantasi för barnen för att de ska längta ut och börja leka. Ellneby menar vidare att vi människor är gjorda för att röra på oss och därför är det viktigt att vi tidigt skapar rörelselust och ger barnen förutsättningar för att få sitt rörelsebehov tillgodosett. Granberg (2007) menar att utforskandet är oändligt i utemiljön, därför är det viktigt att ge barnet tid till att upptäcka och undersöka. Metodiken och pedagogiken ska inte stanna kvar inomhus utan inomhusverksamheten kan likaväl flyttas ut till förskolegården. Allt som görs inne går också att göra ute så som måltid, samling, sagostund och rörelselekar (a.a).

Selin (2007) hävdar att vuxna måste försöka se utemiljön ur ett barnperspektiv, för att överhuvudtaget kunna bilda sig en uppfattning om vad barnet ser, men också vad det tänker om förskolegårdens miljö. Detta menar hon att vi kan göra genom att försöka tänka tillbaka på vår egen barndom; vilka platser tyckte vi bäst om, vilka lekar lekte vi helst? Mårtensson (2004) är miljöpsykolog och i sin forskning har hon undersökt många förskolegårdar. Hon konsulteras ofta av förskolor som vill förändra sina utegårdar. Mårtensson hävdar att det krävs ett flertal olika metoder men också övning för att kunna sätta sig in i hur barn vill ha det på sina förskolegårdar. Hon belyser vikten av att observera barnen i sin lek på gården och att noga föra anteckningar över var på gården leken fungerar extra bra och vilka ställen som är mindre inbjudande. I sin forskning fann hon att det var de mer stökiga platserna som tilltalade barnen och när barnen fick något nytt material tog leken nya vändningar. Likaså hade vädret en stor inverkan på barnens lek. Efter regn ökade barnens lekaktivitet markant (a.a).

I sin forskargrupp³ såg Mårtensson (2004) två typiska egenskaper i barnens utomhuslek; sinnlighet och vidlyftighet. I den sinnliga leken på förskolegården använde barnen på ett målinriktat sätt sina sinnen i sättet att forma leken. Barnen utgick från de konkreta upplevelser som sinnen gav. Hon beskriver hur väderleken i högsta grad bidrog till hur leken yttrade sig. Genom denna typ av lek har Mårtensson märkt att barn ger sig hän i leken, utan att bry sig om vad som är mitt och ditt, i den sinnliga leken visade barnen en stor generositet gentemot sina kamrater. Leken gav också barnen tid för återhämtning. Den vidlyftiga leken utomhus karaktäriseras enligt Mårtensson av en lek där barnen fick ett stort utrymme till att kunna förändra sin lek oavsett vilken karaktär leken hade. I leken såg hon hur barnen var mer fysiskt aktiva genom att använda sig av hela gårdens yta när de sprang, hoppade, rullade och fåktades med pinnar. I den vidlyftiga leken använde barnen i högre grad sin röstkapacitet (a.a).

³ I sin avhandling samarbetade Mårtensson med forskare i miljöpsykologi och medicin.

Tvårvetenskaplig forskning som bland annat Sveriges lantbruksuniversitet, Stockholms universitet, Statens strålskyddsinstitut och Centrum för folkhälsa bedriver, visar att förskolegårdens utformning har stor betydelse för barns välbefinnande. Den första rapporten *Ute på dagis* kom 1997 och där fann de att barn som fått vistas på gårdar som var försedda med kuperad terräng, mer vegetation och med ett variationsrikt innehåll hade lättare att koncentrera sig, än de barn som vistats på platta gårdar utan gröna områden (Grahn, Mårtensson, Lindblad, Nilsson & Ekman, 1997). Grahn (2007) som är projektledare för Sveriges lantbruksuniversitet menar att en förskolegård ur leksynpunkt ska innehålla olika slags områden, så kallade lekbaser. Det är också av stor betydelse var de så kallade lekbaserna är placerade beroende på barnens ålder. En sandlåda bör enligt Grahn ligga nära entrén där de yngsta barnen gärna håller till. Förskolegården ska även innehålla ställen som är lite mer lämpade för de äldre barnen och där leken uppmuntrar till kroppslig lek och klättring. Dessa lekbaser får gärna ligga på avstånd från de yngre barnens lek, men Grahn poängterar att det ska finnas en gränzon som de yngre barnen kan växa in i. Vidare ska förskolegården innehålla mer sinnliga områden där material såsom vatten, lera, sand och grönska ska finnas tillgängligt. Mellan dessa så kallade lekbaser ska det finnas gott om utrymme för spring (a.a).

1.5 Förskollärarens roll

Enligt Granberg (2007) är utemiljöns möjligheter tillsammans med barnen oändlig. Barn är utforskare av omvärlden och det är förskollärarens uppgift att se det barnen ser och vara delaktiga i barnens lek. Det vi upplever tillsammans med barnen ger dem kunskaper och erfarenheter som stärker dem i deras upptäckter av världen. Om vuxna engagerar och intresserar sig för barnens upptäckter och tankar i leken så ges barnen en förutsättning till att vilja utforska vidare. Förskollärares engagemang ger barnen nya infallsvinklar så att de på egen hand kan göra nya upptäckter som de kan se och framförallt förstå. Genom fantasin och med hjälp av sinnen blir utevistelsen inspirerande och lärorik (a.a).

Enligt Lundegård, Wickman och Wohlin (2004) är det förskolläraren som måste skapa situationer som stimulerar barns lärande. Men det är också viktigt att vara delaktiga och hjälpa barnen att levandegöra det vi vill att de ska få kunskap kring. Granberg (2007) skriver att som förskollärare är det viktigt att dela barnets upplevelser och inbjuda och uppmuntra barnet till fortsatt undersökande. Förskolläraren ska stimulera, leka, uppmuntra, samtala, samspela, utforska, upptäcka och uppleva **tillsammans** med barnet. Olsson (2002) hävdar att det är viktigt att som förskollärare gå in i barnens lek med rätt inställning, att det är för barnens skull som han/hon är där och att det är tillsammans med barnen som de faktiskt lär.

Som förskollärare bör vi enligt Ellneby (2011) se det barnen ser men också göra det barnen gör. Tillgången av lekberedda vuxna är av stor vikt för verksamheten både inne som ute. De allra yngsta behöver närhet till en vuxen exempelvis när de sitter i sandlådan och leker. De måste ha möjlighet att kunna studera förskollärarens och kompisens olika handlingsmönster för att senare kunna göra det samma. Först måste rörelserna samordnas och synkroniseras med det de ska göra. Förskollärares närvaro ger barnen det stöd, uppmuntran och bekräftelse de behöver för att deras förmågor ska stärkas. Den

tillgängliga förskolläraren som kan hjälpa det ordlösa budskap som de yngsta i verksamheten vill förmedla när exempelvis en sko ramlat av. Barnen behöver de uppmuntrande blickarna och de bekräftande leendena som kan trösta dem i det som hänt. Den hjälpande handen för att de ska komma över sandlådekanten. En viktig del är att förskolläraren ska ge dem tid som kan uppmuntra till att vilja och våga försöka själva (a.a).

Enligt Niss och Söderström (2006) är det av stor vikt att barn får vara i en miljö där verksamheten är meningsfull och där de får känna sig delaktiga. För att nå detta krävs stort engagemang och lyhördhet, från de vuxna, för vad barnen har för behov och önsknings. Finns detta kan förskolläraren erbjuda aktiviteter som främjar barns nyfikenhet och lust. Genom att få barnen att känna sig trygga vågar de pröva nya upplevelser till exempel med hjälp av kroppen och de söker på detta sätt kontakt med andra. Genom sina nyvunna motoriska färdigheter stärks också barnets självförtroende. För att barn ska kunna träda in i och skapa mening i leken krävs det att de genom stöd från vuxna fått möjlighet att undersöka hur verkligheten fungerar. Det är denna upplevelse och erfarenhet som ger förutsättning för att barnen ska kunna använda sin fantasi i rolleken eftersom den är en tolkning av barnens verklighet. Utifrån dessa erfarenheter skapar barnen lekar där det inte finns några riktiga gränser, de kan bli vad de vill och en lek kan enkelt övergå till en annan lek med ett annat innehåll (a.a).

Det är omgivningen som påverkar **hur** och **vad** barnen vill lära. Här är relationen mellan förskollärare och barn mycket viktig (Olsson, 2002). Barn lär sig att fungera bättre i grupp när de vistas mycket ute och där en situation kräver samarbete. Det har också visat sig att barnen frågar mer och vill veta mer kring sådant de upplever när de är ute och på detta sätt skapas ett lärande på plats (Lundegård, Wickman och Wohlin, 2004). Genom att vistas mer utomhus kan barnens kommunikation vidareutvecklas eftersom det finns fler upplevelser att prata kring. På detta sätt utvecklas kommunikationen barnen emellan men också kommunikationen mellan barn och förskollärare (Bilton, 2010).

1.6 Förskollärarens kompetens

Enligt Grindberg och Langlo Jagtöjen (2000) är det viktigt att som förskollärare ha kunskap om barns lek för att kunna erbjuda barnen vad de behöver. En förskollärare bör, enligt Pramling Samuelsson och Sheridan (2006) ha fyra olika kompetenser:

1. Den första kompetensen innebär en allmän kompetens, där förskolläraren måste kunna kommunicera med barn på rätt sätt. Förskolläraren ska vara positiv, generös och öppen i sin relation till barnen, samt få barn till att känna sig trygga och omtänkta.
2. Den andra kompetensen innebär en allmän pedagogisk kompetens, där förskolläraren ska ha en god kunskap kring hur barn lär sig olika saker.

3. Den tredje kompetensen är ämneskompetens, som innebär att förskolläraren måste ha allomfattande kunskaper, kring det som förskolläraren anser att barn ska lära sig om.
4. Den fjärde och sista kompetensen är metodisk kompetens, som innebär att förskolläraren ska ha ett intresse för hur barn tänker kring olika saker (a.a).

Ellneby (2011) menar att den erfarna förskolläraren kan tänka sig in i barnens situation och kan reflektera över hur hon/han skulle vilja bli bemött/behandlad i en liknande situation. Det är viktigt att kunna ställa sig bredvid och ta barnens perspektiv. Att den tänkta promenaden just ska bli en promenad på barnens villkor och som kan genomföras i barnens takt och utifrån deras intressen. Här är det viktigt att tanken med promenaden är att uppleva tillsammans snarare än att kanske nå målet. Under promenaden utvecklas den närhet som är så viktig för att barnen ska känna den trygghet som är grunden för deras utveckling och lärande (a.a).

2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur nio förskollärare i södra Sverige uttrycker att de använder sig av förskolegården i den dagliga verksamheten och vilken betydelse utemiljön har för barnens lek och lärande.

Våra frågeställningar är följande:

Hur använder förskollärarna förskolegården i den dagliga verksamheten?

Hur tar förskollärarna tillvara på barnens intresse på förskolegården?

Hur ser förskollärarna på sin delaktighet i mötet med barnen?

3 Metod

För att få svar på frågeställningarna har vi använt oss av kvalitativa intervjuer. Detta för att försöka få en bild av hur förskollärarna uppfattade barns lek och lärande men också sin egen roll på förskolegården. Vi valde att intervjua tre förskollärare vardera på tre olika förskolor. Vi har använt oss av diktafon samt egna stödanteckningar. Att utgå från en kvalitativ forskningsmetod är enligt Kvale och Brinkmann (2009) lämplig när en undersökning ska ske kring ett visst ämnes betydelse för en enskild person – i vårt fall lek och lärande genom utelek. Intervjun blir halvstrukturerad eftersom tonvikten läggs på den intervjuades upplevelse av ämnet. Enligt Kvale och Brinkmann betyder detta att intervjun inte faller under kategorin öppet vardagssamtal eller ett slutet frågeformulär utan det finns möjlighet att frångå ämnet. I den halvstrukturerade intervjun går det också att kombinera öppna och slutna frågeställningar. En halvstrukturerad intervju följer också en intervjuguide vilket vi gjort i samtliga intervjuer (a.a).

Kvale och Brinkmann (2009) skriver vidare om de sju stadierna som är till stor hjälp vid intervjusammanhang. De sju stadierna är tematisering, planering, intervju, utskrift, analys, verifiering och rapportering. I korthet handlar de sju stadierna om att arbetets syfte samt frågeställningar ska vara formulerade innan intervjuerna påbörjas.

3.1 Urval

Intervjuerna har genomförts i södra Sverige och vi har ingen som helst relation till varken förskolorna, personal eller barn på berörda förskolor.

Förskolorna söktes upp genom sökmotorn Google på internet. Där valdes tre förskolor ut och vi valde att inte läsa oss in så mycket på vilken inriktning de hade, eftersom det inte var målet i studien. Förskolorna kontaktades via telefon och de fick information om studien. Förskollärarna skulle återkomma efter att de pratat med sina kollegor, eftersom målet var att utföra tre intervjuer på respektive ställe. En av förskolorna tackade nej av tidsskäl och därför ringdes en annan förskola upp. De tre valda förskolorna ringde tillbaka med positiva besked och tid bestämdes för att kunna sitta ner med intervjuerna.

De förskolor som vi fick komma till, ligger i närliggande kommuner och vi anser att det är ett bekvämlighetsurval (Bryman, 2011). Vi är medvetna om att vi inte kan generalisera de nio förskollärarnas åsikter men det har inte heller varit syftet med studien (Kvale & Brinkmann, 2009).

3.1.1 Beskrivning av förskolorna

Förskola A består av tre åldersintegrerade grupper. Här kunde vi därför intervjua en förskollärare från varje avdelning. På förskolegården har de utomhusstafflier som hänger på staketet och som är lätta att flyttas med till andra platser av gården. Vidare har de två stycken pilkojor som barnen gärna leker i. I träden finns flera fågelholkar och barnen får hjälpa till att fylla på mat under vinterhalvåret. Gården är stor och erbjuder en hel del yta mellan lekmiljöerna. Förskola B består av två åldersintegrerade grupper. Vi valde att intervjua två förskollärare som arbetade i gruppen med äldre barn och en förskollärare som

arbetade med de yngre. Förskolans gård erbjuder barnen en stor naturmiljö med naturliga klättralternativ i form av trädstammar och kullar samt ett fåtal tillrättlagda lekmiljöer. De tillrättlagda miljöerna består av ett fåtal gungor, en rutschkana samt en sandlåda. Förskola C består av tre åldersintegrerade grupper. Även här valde vi att intervjua en förskollärare från varje avdelning. Förskolegården innehåller tillrättlagda lekmiljöer i form av två stycken klätterställningar, sandlådor, lekstuga och en stor cykelbana. De har också ett större plant grönområde.

3.2 Etiska ställningstaganden

Kvale och Brinkmann (2009) skriver att det är viktigt att tänka på och ta hänsyn till de fyra forskningsetiska principerna i en intervju undersökning; informerat samtycke, konfidentialitet, konsekvenser samt forskarens roll.

Kvale och Brinkmann skriver att informerat samtycke handlar om att vid kontakten med respektive förskola informera om syftet med studien och att deltagandet är frivilligt och att undersökningspersonerna har rätt att dra sig ur om de så önskar. Konfidentialitet innebär att de data vi samlar in inte kommer att kunna knytas till varken förskolorna eller förskollärarna. Enligt Kvale och Brinkmann är det också av stor vikt att vara medveten om de konsekvenser som kan uppstå i intervjusammanhang. Med detta i åtanke läste vi in oss på vårt ämne för att vara väl förberedda. De belyser vidare forskarrollen som bland annat innebär att forskaren ska bearbeta resultatet på ett sådant sätt att det färdiga resultatet är så korrekt och representativt som det bara går (a.a). Enligt vetenskapsrådet (2011) är det även viktigt att ta hänsyn till nyttjandekravet vilket innebär att det insamlade materialet enbart kommer att användas för studiens ändamål.

3.3 Genomförande

Innan intervjuerna skulle genomföras gjordes två stycken pilotstudier, detta för att enligt Kvale och Brinkmann (2009) testa våra frågor och dess relevans. Författarna menar också att det är ett sätt att stärka sitt självförtroende som intervjuare. Den ena pilotstudien genomfördes på en av våra arbetsplatser medan den andra utfördes på en bekants förskola. Responsen blev bra och därför gick vi vidare med de riktiga intervjuerna. Innan de enskilda intervjuerna skulle genomföras tog vi återigen kontakt med förskolorna för att se så allt var klart inför mötet. Intervjufrågorna skickades inte i förväg eftersom vi ville att förskollärarna skulle få möjlighet att reflektera över de olika frågorna under intervjutillfället. Genom detta sätt anser vi att svaren på intervjufrågorna blev mer spontana. På samtliga förskolor fick vi ta oss en titt på gårdens utformning. Under intervjuerna fanns tillgång till personalrum och samtalen kunde därför äga rum ostört. På två av förskolorna utfördes samtliga intervjuer under besökstillfället vilket underlättade tidsmässigt. På en av förskolorna fick vi återkomma eftersom en av intervjuerna inte kunde utföras på grund av tidsbrist. Vi uppskattar att de nio intervjuerna tagit cirka 25-30 minuter per intervju.

3.4 Validitet och reliabilitet

Oavsett vilken metod som används när material ska samlas in, ska det alltid granskas kritiskt för att se så den insamlade informationen är tillförlitlig och giltig. I en intervju blir reliabiliteten hög om resultatet blir densamma oavsett när du gör intervjun, så länge förutsättningarna är lika (Bell, 2006). Enligt Bryman (2011) är pilotstudier ett sätt att höja reliabiliteten eftersom de kan ge svar på om frågorna är relevanta för studien. Kvale och Brinkmann (2009) skriver om validiteten som innebär att studien undersöker det vi har för avsikt att undersöka. När vi gjorde intervjuguiden utgick vi från frågeställningarna och vi anser därför att vi undersökt vad vi hade för avsikt i studien. På detta sätt har validiteten förstärkts.

3.5 Analys

Eftersom intervjuerna utfördes enskilt valde vi också att göra transkriberingen av intervjuerna enskilt. Samtliga intervjuer skrevs ordagrant ner på dator och skrevs sedan ut i pappersform. När allt var klart gick vi tillsammans igenom det färdiga materialet. Varje fråga och svar behandlades var för sig, detta för att få en tydlig bild över vad de olika förskolorna hade svarat. Kvale och Brinkmann (2009) menar att det är till fördel att gå igenom insamlat material tillsammans för att få så många infallsvinklar som möjligt av de svar som samlats in.

Vid analysen har vi letat efter gemensamma drag i de transkriberade intervjuerna för att kunna få fram vilka kategorier som skulle presenteras i resultatet (Kvale & Brinkmann, 2009). För att få en tydlig bild av de olika förskolorna valde vi att skriva upp varje förskola på varsitt stort pappersark. Under respektive förskola skrev vi sedan ner vad förskollärarna från de olika förskolorna uttryckt i intervjun. På vår sammanställning såg vi tydligt att flera av förskollärarna hade lyft följande: socialt samspel, miljöns utformning samt förskollärarens roll. Med detta i fokus valde vi att dela in resultatet i följande kategorier: utemiljön – en social lärmiljö, miljöns utformning för barns lärande i leken och förskollärarens roll i barns lek på gården.

4 Resultat

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för det insamlade materialet. Detta utgår ifrån hur förskollärare uttrycker att de använder sin förskolegård som en del av den dagliga verksamheten samt hur de ser på sin roll i barns lek och lärande. Resultatet visar att förskollärarna anser att det sociala samspelet är viktigt. Likaså betonar de vikten av att vara medforskande vuxna på förskolegården. Samtliga betonar också vikten av en föränderlig gård. Vi har valt att dela in resultatet utifrån tre kategorier; utemiljön – en social lärmiljö, miljös utformning för lärande i leken och förskollärarnas roll i barns lek på gården. Under varje rubrik har vi valt att i citaten benämna förskollärarna som 1,2,3 och förskolan som de arbetar på som A, B och C.

4.1 Utemiljön – en social lärmiljö

Här belyses hur förskollärarna upplever barns lärande i utemiljön på förskolan. Detta är kategori ett utifrån vår analys.

4.1.1 Förskola A

På förskola A uttrycker förskollärarna hur barnen ges ypperliga tillfällen i att leka rollekar när de vistas på gården. De poängterar att rolleken är extra viktig för de barn som har svårt för att sätta sig in i kamraters känslor. Förskollärarna berättar att i rolleken får barnen lära sig turtagning, regler, normer men också att känna empati. En förskollärare berättar att de avbryter barnen så lite som möjligt i leken på gården.

Hon uttrycker vidare att barnen genom denna lek får möjlighet att visa men också uttrycka de känslor som de kanske har svårt för att yttra. Genom att barnet i en roll få uttrycka att det är ledset kan barnet så småningom våga visa denna känsla i en verklig händelse.

En annan förskollärare uttrycker att inomhus är det lätt att det blir konflikter eftersom barnen har en mindre yta att samsas på.

... vår gård är väl tilltagen i yta och barnen hamnar därför sällan i konflikt med varandra. Barnen har lättare för att samsas om materialet som finns på gården (Förskollärare 2).

En förskollärare berättar att på grund av den stora gården kan de som personal inte finnas överallt. Hon är dock noga med att påpeka att de ändå har koll. De äldre barnen hjälper gärna de yngre och på detta sätt lär de yngre barnen av de äldre.

Det framkom också att barnen gavs mycket ansvar på gården. Detta menade förskollärarna att det stärker barnen men att det också ger dem självförtroende. En av förskollärarna betonar att detta ansvar gör att barnen uppmuntras till att på egen hand ta initiativ till att hjälpa sina kamrater.

4.1.2 Förskola B

På förskola B pågår just nu ett temaarbete ute på gården som handlar om våra sinnen. En av förskollärarna betonar:

... i vårt tematiska arbetssätt är det viktigt att vi är medforskande pedagoger. Tillsammans med barnen upplever och utforskar vi vår miljö på gården genom att upptäcka, känna, lukta och smaka (Förskollärare 4).

Hon berättar vidare att dessa temaarbeten skapar nyfikenhet hos barnen till ett fortsatt undersökande och utforskande tillsammans på egen hand i den fria leken. Som förskollärare är det sedan hennes uppgift att se det barnen gör för att kunna bygga vidare och skapa ytterligare utmaningar.

En annan förskollärare berättar hur barnen lär sig att samarbeta genom att få utforska och uppleva tillsammans. Hon menar också att barnen lär sig att vi inte behöver tycka lika utan att det är okej att ha skilda åsikter om det vi upplever.

En förskollärare berättade om att uteleken lär barnen att visa hänsyn, respekt men också att barnen ska dela med sig och lära sig att vänta på sin tur. För att barnen ska kunna uppnå detta menar hon att barnens verbala språk och kroppsspråk är betydelsefullt. Därför anser hon att hennes uppgift är att finnas närvarande för att ge barnen verktyg till att kunna uttrycka sig på ett förståeligt sätt tillsammans med människorna i sin omgivning.

4.1.3 Förskola C

En av förskollärarna uttrycker:

... det är viktigt att alla barn får känna sig delaktiga i uteleken. Detta stärker vi genom att ta till vara på barnens kompetenser (Förskollärare 7).

Förskolläraren pratar om att genom barnens olika färdigheter får de möjlighet att lära av varandra och stärka de kunskaper de ännu inte fått. Hon betonar vidare att barnen i sin lek observerar varandra och tar efter vad kamraterna gör och på detta sätt utmanas barnen i att pröva sig fram och uppnå nya färdigheter.

En annan förskollärare betonar att det som förskollärare är viktigt att stötta de barn som har svårt med de sociala spelreglerna. Hon pratar vidare om hur betydelsefullt det är för barn att kunna kommunicera för att fungera socialt i en grupp. Därför anser hon att gemensamma lekar och aktiviteter är bra för att stärka barnets sociala samspel med sin omgivning.

4.2 Miljöns utformning för barns lärande i leken

Här belyses hur förskollärarna ser på utemiljöns utformning och vad de anser ska finnas på en förskolegård för att främja barns lärande i leken. Detta är kategori två i analysen.

4.2.1 Förskola A

På förskola A betonar förskollärarna att en förskolegård ska ha växtlighet så barnen kan skapa sina egna små krypin. Det framkom även att ett varierat material med många funktioner som kan användas på hela förskolegården var väsentligt.

En av förskollärarna uttrycker:

... det ska finnas material som barnen kan ta med sig i sin lek. Vi har till exempel stora djur som barnen tycker om att flytta mellan buskarna och sandlådan (Förskollärare 1).

Två förskollärare betonar att det ska finnas material som stärker barnens motorik och balans. De nämner saker som bildäck som är till hälften nedgrävda i gräsmattan vilket gör att barnen kan hoppa över men också krypa igenom. De har rep som är bundna mellan trädstammar där barnen får träna sin balans genom att stå på repen och ta sig från punkt a till punkt b. En av förskollärarna pratar om att vatten och sand är bra material att använda i experiment med till exempel matematik och teknik.

Hon uttrycker vidare:

... många av våra barn tycker det är roligt att bygga sandkakor i sandlådan. Här kan jag som pedagog ge barnen en matematisk utmaning genom att be dem undersöka hur många sandkakor de kan bygga på höjden eller hur många kakor som får rum runt sandlådans kant (Förskollärare 2).

En annan förskollärare berättar om barnens experiment med vattentunnan som finns på gården. Barnen är mycket kreativa i sin vattenlek där de till exempel gräver gropar i sandlådan och undersöker vad som händer när de häller vatten i gropen.

Vidare berättar hon:

... barnen tycker det är jättekul att hålla vatten och sand i en hink för att se vad som händer med vattnet när de blandar dessa två komponenter med varandra (Förskollärare 3).

Förskolläraren betonar vidare att här får barnen på ett naturligt och lekfullt sätt upptäcka naturvetenskap och teknik i vardagen.

4.2.2 Förskola B

Samtliga förskollärare uttrycker att det ska finnas naturliga klätteralternativ så som stubbar, träd och så vidare på förskolegården. En av förskollärarna betonar vikten av att barnen ska få röra på sig och vara aktiva i sin lek. Det ska finnas kuperad terräng där barnen kan träna sina motoriska färdigheter genom att krypa, hoppa, åla och rulla.

Förskollärarna uttrycker vidare hur stora ytor med grönområde och buskar inspirerar barnen till att röra sig fram och tillbaka samt att gården också inbjuder till mycket rollspel. Gården har stora ihåliga träd vilket får barnen att fantisera om vem som bor där. En stor kulle inbjuder till klättring, rullning men också att åka kana på magen.

En av förskollärarna uttrycker att:

... barnen ska ha små tillflykter – i vår lekstuga får barnen använda både sand och vatten - barnen är **så** kreativa när de skapar det ena bakverket efter det andra (Förskollärare 4).

Hon berättar vidare att de vill ta vara på barnens nyfikenhet och därför anser hon att barnen måste få leka och utforska olika material i en tillåtande miljö. Vidare uttrycker hon att det är så lätt att hindra barnen i sin lek och bara se det barnen gör ur ett negativt vuxenperspektiv.

... vad gör det om barnen smutsar ner i lekstugan – vi har ju sopborstar! (Förskollärare 4).

4.2.3 Förskola C

Förskollärarna uttrycker att de har en helt fantastisk gård med alla förutsättningar som krävs för lärande. De uttrycker att deras tillrättlagda miljö inte är ett hinder utan de ser istället möjligheterna.

En av förskollärarna säger:

... för att barnen ska kunna vidareutvecklas i sin lek så brukar vi tillföra nytt och spännande material från till exempel skogspromenaderna (Förskollärare 7).

Vidare berättar förskollärarna om det stora grönområdet som finns på gården. Där brukar de ha lekar men också miniröris⁴ regelbundet. Detta grönområde används också till att spela fotboll, barnen får springa mini-lopp och de bygger ofta upp hinderbanor samt anordnas det olika aktivitetsstationer.

En av förskollärarna berättar om en aktivitetsstation de haft som utgick ifrån barnens intresse som just då var vatten:

... i den senaste aktivitetsstationen vi hade utgick vi ifrån vatten. Barnen fick prova på vad som flyter och vad som sjunker när de lägger i olika föremål i vattnet (Förskollärare 8).

En förskollärare berättar om hur barnen fick blåsa bubblor med ringar som de gjort i olika storlekar med hjälp av ståltråd. Barnen fick också mäta hur många koppar vatten det rymmer i ett enlitersmått.

Hon berättar vidare:

... det är så härligt att se hur glada och engagerade barnen är när vi anordnar aktiviteter som utgår från barnens intresse – detta stärker mig i min roll som pedagog (Förskollärare 6).

⁴ En form av gymnastik för barn.

4.3 Pedagogens roll i barns lek på gården

Här belyses hur förskollärarna ser på sin roll i barnens lek. Detta är kategori tre utifrån analysen.

4.3.1 Förskola A

Förskollärarna uttrycker att deras uppdrag är att som förskollärare lyssna på barnen, ta vara på deras intressen samt att visa nyfikenhet inför det barnen gör eller vill göra.

En av förskollärarna betonar att:

... planering av utevistelsen är mycket viktig, även att vi **bara** ska vara på gården. Det är också en förutsättning om vi har ett varierat innehåll (Förskollärare 1).

Hon talar vidare om att det är bra att ha små uppdrag i bakfickan ifall barnen behöver stöttning i sin lek. Uppdragen plockar hon fram när hon ser barn som ägnar större delen av tiden åt att springa omkring och förstöra andras lek. Uppdraget kan vara att med hjälp av vuxen leka en styrd lek. Här pratar hon om att hjälpa dessa barn genom att visa för barnet hur det ska ta positiv kontakt med sina kamrater.

En annan förskollärare uttrycker vikten av att som förskollärare vara delaktig i barnens lek på gården och framförallt visa för barnen att vuxna tycker det är roligt att leka. Hon förklarar vidare att barnen tar många gånger efter hur de vuxna agerar på gården. Om förskollärarna är delaktiga och framför allt intresserade av barnens lek men också visar barnen vad och hur de kan leka så är det en hjälp för de barnen som inte trivs ute.

En annan av förskollärarna betonar att det är betydelsefullt att varva planerade aktiviteter som matteuppdrag, skapande och fri lek.

... i uteleken med barnen är vi aktiva och medforskande. Vi lyssnar på barnen och tar tillvara på deras intressen. För mig som pedagog är det viktigt att ha ett variationsrikt innehåll även ute (Förskollärare 2).

Två av förskollärarna uttrycker att de som vuxna brukar placera ut sig på gården så att de har uppsikt över barnens lekar. Detta för att kunna lyssna men också vara delaktiga i barnens lek för att på så sätt kunna ta leken till ytterligare dimensioner.

En av förskollärarna betonar att det för henne är betydelsefullt att alltid finnas till hands för barnen, för att kunna hjälpa igång de barnen som behöver det. Hon tycker också att uteverksamheten ger stora möjligheter till att studera barnen på håll. Hon säger att det ger en möjlighet att se vad ett specifikt barn behöver hjälp i att utveckla.

4.3.2 Förskola B

Samtliga förskollärare beskriver hur de är aktivt delaktiga i barnens lek på gården. När de minsta barnen sitter i sandlådan så finns det alltid en närvarande vuxen, detta för att skapa trygghet hos barnen. De äldsta

barnen tycker om att vara lite för sig själva men förskolläraren betonar att det är viktigt att de som personal ändå är engagerade och nyfikna på barnens lek.

En av förskollärarna uttrycker hur de arbetar med att göra barnen uppmärksamma på till exempel årstidernas skiftningar.

... barnen är med och krattar löv och samlar i sina skottkärror - på vintern så skottar vi snö och på våren letar vi efter de första blåsipporna som finns bland buskarna på gården. Här finns gott om smådjur som maskar och myror. Min roll som pedagog är att göra barnen delaktiga men också nyfikna och få en förståelse för sambanden i naturen. Det har en stor betydelse för barnens fortsatta lärande (Förskollärare 4).

Samtliga förskollärare berättar att de under sina reflektionstillfällen diskuterar mycket kring hur de är som medforskande pedagoger.

En av förskollärarna berättar att det är genom att vara delaktiga som de ser vad barnen är intresserade av och utifrån det kan de se vad barnen behöver vidareutvecklas i. Hon berättar vidare om hur utevistelsen ger barnen många matematiska upplevelser. Hur de brukar ge barnen små uppdrag i att räkna och mäta. Hon betonar vikten av att uppmuntra barnen i sitt lärande och att som vuxen vara delaktig i processen.

4.3.3 Förskola C

Förskollärarna berättar att barnen har både styrd och fri lek ute. Förskollärarna har skilda åsikter om vad den vuxnes roll är i den fria leken.

En av förskollärarna säger att hon är med i leken om det behövs men att hennes uppfattning är att barnen alltid har fullt upp i sin lek och sällan tar kontakt med vuxna. En annan förskollärare betonar att hon inte vill träda in i barnens lek för mycket om barnen klarar sig själva. Hon tillägger att hon självklart är delaktig om hon blir inbjuden i leken eller om leken inte fungerar och kräver stöd av vuxen. Den tredje förskolläraren säger att hon alltid är med i barnens lek på gården. Hon berättar att det är ett sätt att visa barnen att även vi vuxna kan leka och att vi tycker att det är roligt. Hon betonar vidare att hennes roll som förskollärare är att stödja barnen i det sociala samspelet.

... för de barn som har svårare för att hitta lekkoderna är det ju jätteviktigt att jag som förskollärare är trygg i min yrkesroll – genom att stötta och bekräfta barnet i deras lek (Förskollärare 8).

Förskolläraren berättar vidare att genom att barnet får leka med vuxna och få bekräftelse i det barnet gör, så skapar vi en förutsättning till att barnet så småningom ska våga träda in i lek med andra.

5 Diskussion

I diskussionen har vi utgått från de reflektioner vi gjort under studiens gång och kopplat dessa till resultat och bakgrund. Vi har valt att använda oss av rubrikerna metod- och resultatdiskussion samt förslag till vidare forskning. Avslutningsvis skriver vi ett kort slutord.

5.1 Metoddiskussion

För att besvara frågeställningarna valde vi att göra kvalitativa intervjuer. Tonvikten skulle ligga på de intervjuades upplevelser av ämnet och därför blev intervjuerna halvstrukturerade. Fördelen med denna typ av intervju är att de intervjuade personerna kan ge ett bredare svar. I intervjuerna följdes intervjuguiden och den kändes trygg att ha. I efterhand kan vi känna att följdfrågor hade varit betydelsefullt men i ögonblicket glömdes de bort, förmodligen på grund av att ingen av oss känner oss speciellt bekväma i intervjusammanhang.

Studien innefattade att undersöka hur förskollärare uttrycker att de använder sig av förskolegården i den dagliga verksamheten och vilken betydelse utemiljön har för barns lek och lärande. När vi tog kontakt med förskolorna så hade vi tur att samtliga utom en ville ta emot oss. Men trots detta fick vi omgående tag på en ny förskola som gärna ville delta i studien. Det underlättade att vi kunde utföra alla intervjuer utom en när vi hade intervjutillfällena inplanerade. Ingen av de som skulle intervjuas ville ha intervjuguiden utan de informerades istället helt kort om studiens syfte.

Studien inleddes med två stycken pilotstudier som vi tycker gav ett positivt resultat. Detta kan bero på att personerna var väl kända för oss och kanske borde vi ha utfört pilotstudierna på förskolor som vi hade mindre anknytning till? Vid samtliga intervjuer användes diktafon samt stödanteckningar. Detta tycker vi varit bra eftersom vi kunnat fokusera på den enskilda personen. Det skulle varit intressant att följa upp en sådan här studie med observation.

5.2 Resultatdiskussion

I vår studie har vi fått ta del av hur nio förskollärare använder sig av sin förskolegård och vilken betydelse miljön har för barns lek och lärande. I litteraturbakgrunden beskriver vi därför förskolläraernas roll, utemiljöns utformning men också vad lärande handlar om. Under våra intervjuer har vi upplevt att samtliga förskollärare varit positiva till sitt yrkesuppdrag.

I resultatet framkom det att samtliga förskollärare från alla tre förskolorna ansåg att barnen i sin lek på gården lärde sig att fungera socialt i grupp och att detta var en viktig del i barns lärande. En av förskollärarna berättar om hur barn lär genom att hjälpa varandra, vilket stärker barns självförtroende. Vygotskij (1995) skriver om att barn lär genom att imitera människor i sin omgivning. Smidt (2010) ger en lite mer beskrivande förklaring där hon menar att allt lärande är socialt och att de människor som vi har omkring oss har en stor och betydande roll. Hon betonar att just det sociala begreppet är brett och att det

innefattar även våra tidigare erfarenheter. En annan förskollärare uttryckte vikten av att barn får uppleva och utforska tillsammans, för att lära sig grunden för samarbete. Genom att barnen lär sig hur de ska samarbeta får de också en ökad förståelse för att människor är olika och att vi ska bli accepterade för den vi är eller för den åsikten vi har.

På en av förskolorna uttrycker samtliga förskollärare hur barnen har betydligt färre konflikter ute. Mårtensson (2004) skriver om hur barnen framför allt i den sinnliga leken på gården inte betraktar saker som mitt eller ditt utan istället är sakerna våra. En av förskollärarna berättar vidare att barnen leker mycket rollekar och på detta sätt får de in både empati, turtagning och samarbete. Personalen är delaktig i leken och på detta sätt får barnen möjlighet i att observera och ta efter och på så sätt skapa sig positiva erfarenheter. Flertalet författare betonar vikten av förskollärares delaktighet i barns lek och hur vi på ett lustfyllt sätt ska visa engagemang inför det barnen uttrycker. Smidt (2010) betonar att allt lärande sker genom erfarenheter och att det därför är extra viktigt att lägga upp aktiviteter som är meningsfulla för barnet. En av förskolorna anordnade regelbundet planerade aktiviteter i barnens utevistelse och dessa aktiviteter utgick många gånger ifrån vad barnen hade för intresse.

Samtliga förskollärare på en av förskolorna poängterade att det var mycket viktigt med medforskande, delaktiga, intresserade, nyfikna och lyhörda vuxna. En av förskollärarna betonade också att det var av stor betydelse att alla barn får känna sig delaktiga i leken. ”Genom att som vuxen se barnens olika kompetenser och låta dessa komma fram i samspel med andra skapar vi grunden för barnens sociala lärande” (Förskollärare 1, personlig kommunikation, 10 november 2011). Även Smidt (2010) belyser att vi som vuxna ska ta tillvara på våra egna men också på barnens kompetenser. Hon menar vidare att vi även ska skapa tillfällen då barnen men också barn-vuxen får möjlighet att samspela med varandra.

En av de intervjuade förskollärarna uttrycker att hon upplever barnen som mycket självständiga och att de sällan tar kontakt med vuxna när de har fri lek på gården. Hon berättar också att hon bara är delaktig i barnens lek om de ber om det eller om leken kräver en vuxen. Här har vi funderat mycket kring denna förskollärares förhållningssätt. Om vi nu ska utgå ifrån vikten av barns tidigare erfarenheter så anser vi att pedagogens delaktighet är oerhört betydelsefull. Men som pedagog kan vi vara delaktiga på flera olika sätt. Det kan handla om att vara medforskande pedagog på nära håll där vi aktivt går in i barnens lek och både tydligt och konkret visar barnen att vi har intresse för vad de leker. Vi kan också vara medforskande på håll där vi observerar barnen och hjälper dem när leken så kräver. Smidt (2010) styrker detta när hon skriver att vi som vuxna behöver få ta ett steg tillbaka för att kunna se vad det är som motiverar barnen i sin lek, vad det är som ger barnen utmaning och vad är det som skapar engagemang hos barnet.

De ord som vi många gånger stött på i litteraturen vi behandlat är att allt vi gör inne kan vi också göra ute. Vidare har vi upprepade gånger läst om att det är viktigt att vi planerar barnens tid ute och att vi är aktiva och engagerade i barnens lek. Att ha planerade aktiviteter under utevistelsen kom även fram i våra intervjuer. Här utgick de planerade aktiviteterna de flesta gånger från barnens intresse. Vi kunde också se

att sju förskollärare av nio beskrev sig som aktiva och engagerade i barnens lek oavsett om leken var planerad eller fri. De andra två förskollärarna ansåg sig vara mer delaktiga i den planerade utevistelsen medan i den fria leken fick barnen vara för sig själva. Här funderar vi kring vad det är för skillnad på att vara aktiv och medforskande vuxen i en fri- respektive planerad utevistelse. Är det här ett medvetet förhållningssätt eller handlar det om osäkerhet från förskollärarnas sida? Att de helt enkelt inte vet hur de ska kunna se leken genom barnens perspektiv? Eller handlar det om att de helt enkelt tar tillvara på kollegans kompetens som faktiskt är att hon kan kliva in i barnens lek med forskarglasögonen på? Mårtensson (2004) menar att vi som förskollärare har ett betydelsefullt uppdrag i att lyssna och vara nyfikna på det barnen säger och gör. Hon menar vidare att genom att vara engagerade i barnens tankar och upplevelser så skapar vi en lustfylld miljö på förskolan. Vår spontana tanke är att vi inte är specialister på allt, men vi lär ju ständigt av varandra. Likväl som barn måste utforska och uppleva så måste vi också få göra det, framför allt i de situationer som vi känner att vi behöver utvecklas i.

Samtliga förskollärare på en av förskolorna betonar hur viktigt det är att vara en stöttande vuxen för de barn som har svårt för att ta sig in i leken. I leken med den vuxna lär sig barn hur de kan kommunicera tillsammans med andra och detta leder i sin tur till att barnet klarar av att ta sig in i kamraternas lek på egen hand. För att stötta dessa barn använde förskollärarna sig av gemensamma lekar och aktiviteter. Enligt Ellneby (2011) är förskollärarens roll av stor betydelse för de barn som inte har lärt sig de sociala spelreglerna. Även Niss och Söderström (2006) betonar vikten av att som vuxen vara delaktig i barnens lek då det inte är en självklarhet för alla att kunna leka. Det är vi som engagerade och delaktiga vuxna som lägger grunden för barnets lekförmåga (a.a).

Samtliga förskollärare på en av förskolorna ansåg att deras tillrättlagda gård behövde lite extra hjälp på traven för att hålla barnens fantasi och kreativa förmåga brinnande. De tillförde därför ofta nytt material till gården i form av kottar, stenar, pinnar men också lite större material i form av stubbar, detta för att barnen skulle kunna ta leken till nya dimensioner. På denna förskola fick vi uppfattningen av att barnen fick möjlighet att utforska miljön. Att förskollärarna var tillåtande och lät barnen testa och pröva sina teorier. Blir det inte som barnet tänkt så gör det inget, huvudsaken är att barnet fått möjlighet att pröva sin hypotes. Precis som förskollärarna anser vi att ett rikt materialutbud är betydelsefullt men vi skulle vilja lägga till att utbudet också är viktigt ur den aspekten att många barn har långa dagar på förskolan som resulterar i flera timmars utevistelse varje dag. Att ha ett material som tillgodoser både de yngre och äldre barnens behov är därför av stor vikt. Björklid (2005) förespråkar också löst material och menar att det hjälper barnen att ändra förutsättningarna i leken. Hon skriver om betydelsen av pinnar, stenar, brädor, löv och grus. Även Grahn et al. (1997) instämmer i Björklids resonemang men lägger till betydelsen av mer robusta material i form av plaströr, rep, bildäck, lådor, lecablock och kabeltrummor. Författarna menar att detta lösa men lite större material kan hjälpa barnen i att bilda egna rum i miljön. Mårtensson (2004) betonar barnens förmåga i att lösa problem när de vill bygga och skapa egna miljöer. På en naturrik gård får barnen enligt Grahn et al. en stor möjlighet till att använda sin fantasi eftersom barnen ges egna

möjligheter i att lägga upp de förutsättningar de vill ha i sin lek (a.a). Mårtensson (2004) betonar även rummets och miljöns betydelse, men också vikten av att förskollärare ska vara insatta i vad uterum och miljöer sänder ut för budskap till barnen. Hon menar vidare att förskollärare ska tillgodose barnen med material som de behöver för att kunna skapa sig en kreativ lek. Förskollärarna på samtliga förskolor ansåg att grönområde med buskar eller andra krypin var viktigt. När vi gick igenom intervjuerna såg vi också att alla förskolor arbetade aktivt med vatten, sand eller andra naturmaterial. Vad som dock förvånar oss lite är att ingen av förskollärarna pratar om att plocka ut inneverksamheten. En av förskolorna har stafflier men det finns ju så mycket mer som vi med lätthet skulle kunna plocka ut; pärlor, böcker, färgpennor, papper, dockvagnar och filter till kojbyggen och mycket mer. Vygotskij (1995) menade att mycket av det som barnen lär i utemiljön inte kan läras inne. Han menade vidare att barnen i utemiljön på ett naturligt sätt kan utforska sand, vatten men också mer motoriska övningar. Flera av förskollärarna uttryckte vidare hur viktigt det var att förskolegårdarna hade redskap där barnen kunde träna sin balans och motorik. Redskapen behövde inte bestå av färdiga lekmiljöer utan menade att de naturliga klätterredskapen var minst lika viktiga och användbara. Enligt Mårtensson (2004) får barnen i sin utelek använda sig av olika sätt att se på saker ur flera perspektiv.

Samtliga förskollärare på två av förskolorna uttryckte hur de använde sig av matematik, teknik och naturvetenskap på gården. De pratade allmänt om de matematiska begreppen antal och storlek. Här skulle de också kunnat väva in geometriska former genom att forma flyttbara lekmiljöerna som kvadrater, cirklar och så vidare. Detta för att möta upp barnens intresse för matematiken. Enligt Grahn (2007) ska de vuxna se gården som en pedagogisk resurs där miljöns utformning spelar en stor roll i barns lek och lärande. Han betonar, precis som förskollärarna, att en varierad utemiljö skapar förutsättning för barns kreativa tänkande. Den ger också barnen utmaning till att lära sig vad de kan och därigenom skapa en positiv självbild (a.a).

På en av förskolorna arbetade de aktivt med temaarbete om sinnen. Här belyser förskollärarna hur deras barn utforskar deras gård med alla sinnen. De ålar, rullar, hoppar och klättrar i både den tillrättalagda miljön som i den mer naturliga delen av gården som har kullar, stubbar och träd. På sommaren utforskar barnen blommor men också smådjur och genom lyhörda vuxna som tar tillvara på barnens nyfikenhet menar förskollärarna att de lägger grunden för ett livslångt lärande. Det framkom att förskollärarna pratade mycket om vad barnen tar in genom syn, hörsel och känsel. Här tyckte vi att det kunde finnas potential till att vidareutveckla detta genom att skapa upplevelser som barnen får genom att lukta och smaka. Förskolan hade en gård som hade varit som gjord för smultronplantor, rabarberstånd och blommor som lockar till sig fjärilar. Enligt Mårtensson (2004) är det genom sinnen som vi upptäcker och lär, vi ser, hör, känner och luktar. Grahn (2007) belyser detta med förklaringen att utomhusmiljön fånglar barnen både fysiskt och psykiskt.

5.3 Förslag till vidare forskning

Barsotti et al. (1993) skriver att det är av stor vikt att använda sig av dokumentation i verksamheten. Detta för att se hur barnen använder sig av miljön och för att kunna förändra den så att barnen får mer utmaningar i sitt självständiga utforskande (a.a). Vi skulle tycka det var intressant att forska vidare om hur en mer medveten dokumentation skulle kunna göra det möjligt att göra förskolegården mer intressant, sett ur barnens perspektiv.

5.3.1 Slutord

Om vi går tillbaka till inledningen och försöker föreställa oss Agnes och Mollys glittrande ögon, så är det ju framför allt dessa medforskande förskollärare vi tror att barn vill möta i sin lek ute på gården. Är det inte också dessa medforskande kollegor vi vill arbeta med? I just detta möte med Agnes och Molly så visar vi barnen att vi är intresserade av vad de leker. Vi visar att vi kan leva oss in i deras värld och att deras värld är betydelsefull! Genom att som vuxen leva sig in i rollen som polis, lär vi barnen att i leken kan vi vara den vi vill vara, vi kan fantisera och vi har framför allt roligt! Barn som möts av ett ja när de vill leka lär sig i sin tur att ta in andra kamrater i leken.

6 Referenser

- Bell, Judith. (2006). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Bilton, Helen. (2010). *Outdoor learning in the early years. Management and innovation*. Storbritannien: TJ International Ltd, Padstow, Cornwall.
- Björklid, Pia. (2005). *Närmiljö-binder eller pedagogisk resurs? Om trafikens inverkan på barns uppväxtvillkor*. I Johansson, Maria & Küller, Marianne (red) *Svensk miljöpsykologi* (s. 141-154). Lund: Studentlitteratur.
- Björklund, Camilla. (2008). *Bland bollar och klossar: matematik för de yngsta i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, Alan. (2011). *Sambällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber ekonomi.
- Claesdotter, Annika. (2008). *Naturvetenskap och miljö i förskola och förskoleklass*. Nr 9. Temaserie från tidningen förskolan. Malmö: Lärarförbundets förlag och förskolan 2008.
- Ellneby, Ylva. (2011). *Må bra i förskolan*. Malmö: Sveriges utbildningsradio.
- Grahn, Patrik. (2007). *Barnet och naturen*. I Lars Owe, Dahlgren, Sverre, Sjölander, Jan Paul, & Anders. Szczepanski (red) *Utombuspedagogik som kunskapskälla* (s. 55-104). Lund: Studentlitteratur.
- Grahn, Patrik., Mårtensson, Fredrika., Lindblad, Bodil., Nilsson, Paula & Ekman, Anna. (1997). *Ute på dagis*. Alnarp: MOVIUM, sekretariatet för den yttre miljön, vid Sveriges lantbruksuniversitet.
- Granberg, Ann. (2007). *Småbarns utevistelse*. Stockholm: Liber.
- Grindberg, Tora & Langlo Jagtöjen, Greta. (2000). *Barn i rörelse*. Lund: Studentlitteratur.
- Gustafsson Chorell, Torbjörn. (2009). I leken når människan sin fulländning. *SvD Kultur*. Hämtad den 17 November, 2011, från <http://svd.se>
- Jansson, Ulf. (2000). Lek-barns viktiga arbetet. *Allt för föräldrar*. Hämtad den 17 november, 2011, från <http://alltforforaldrar.se>
- Johansson, Inger. (2005). *Bra för barn? Metodstudie inom Barn Bra projektet*. Pedagogisk arbetsrapport nr 7. Institutionen för pedagogik vid Växjö Universitet.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lillemyr, Ole Fredrik. (2002). *Lek-upplevelse-lärande i förskola och skola*. Stockholm: Liber.
- Lundegård, Iann., Wickman, Per-Olof., & Wohlin, Ammi. (2004). *Utombusdidaktik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Mårtensson, Fredrika. (2004). *Landskapet i leken: En studie av utombuslek på förskolegården*. Alnarp: Institutionen för landskapsplanering.
- Niss, Gunilla & Söderström, Anna-Karin. (2006) *Små barn i förskolan. Den viktiga vardagen och läroplanen*. Danmark: Studentlitteratur:
- Norén Björn, Eva., Mårtensson, Fredrika & Andersson, Inger. (1993). *Uteboken*. Stockholm: Liber Utbildning AB.

- Olsson, Titti. (2002). *Skolgården som klassrum. Året runt på Coombes School*. Lund: TBJ Tryck AB.
- Pramling Samuelsson, Ingrid och Asplund Carlsson, Maj. (2003). *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber AB.
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan Sonja. (2006). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur.
- Selin, Eva. (2007). *Rum för utelek*. Solna: Fortbildning/Förskoletidning.
- Skolverket. (1998). *Läroplan för förskolan, Lpfö 98 (rev. Uppl.)* Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Smidt, Sandra. (2010). *Vygotskij och de små och de yngre barnens lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, Roger. (2010). *Lärande i praktiken ett sociokulturellt perspektiv*. Falun: Norstedts akademiska förlag.
- Utbildningsdepartementet. (2003). *Mänskliga rättigheter - Konventionen om barns rättigheter*. Stockholm: Edita Nordstedts Tryckeri AB.
- Vetenskapsrådet. (2011). *Forskningsetiska principer – inom humanistisk-sambällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 111215. ISBN:91-7307-008-4.
http://www.ibl.liu.se/student/bvg/filarkiv/1.77549/Forskningsetiska_principer_fix.pdf
- Vygotskij, Lev Semenovic. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.
- Westerlund, Anna. (2007). *Grundbok från friluftsförbundet*. Lund: Friluftsförbundet.

1. Vad anser du att barn lär genom lek?
2. Vilken betydelse anser du att utemiljöns utformning på förskolegården har för barns lärande?
3. Hur arbetar ni under uteverksamheten?
4. På vilket sätt anser du att din delaktighet är betydelsefull i barnens lek och lärande i uteverksamheten på förskolegården?
5. Hur kan du skapa förutsättning för barns lärande i uteleken?
6. På vilket sätt inspirerar er förskolegård barn till lek?
7. Vad på er förskolegård skulle du vilja förändra? Varför?